

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Esanov Yusufjon Dilmurod o'g'li
Osiyo Xalqaro Universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi raqamli texnologiyalarning kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishdagi o'rnini tizimli tahlil qilingan. Tadqiqotda elektron tijorat platformalari, raqamli to'lov tizimlari, onlayn marketing vositalari va bulutli texnologiyalarning kichik korxonalar samaradorligiga ta'siri o'rganilgan. Kichik biznes subyektlarining raqamli transformatsiyasida uchraydigan asosiy to'siqlar — raqamli savodxonlik darajasining yetarli emasligi, moliyaviy resurslar tanqisligi va axborot xavfsizligi bo'yicha bilim yetishmovchiligi — aniqlangan. Xorijiy davlatlar tajribasi asosida O'zbekistonda kichik biznesning raqamli transformatsiyasini tezlashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Tezis kichik tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish va milliy iqtisodiyotning raqamlashuv darajasini kengaytirishga qaratilgan tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, raqamli texnologiyalar, elektron tijorat, raqamli transformatsiya, onlayn platformalar, raqamli to'lov tizimlari, raqamli savodxonlik, bulutli texnologiyalar.

Kirish. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida raqamli texnologiyalar tadbirkorlik faoliyatining barcha jabhalariga chuqur kirib bormoqda va kichik biznes subyektlarining bozordagi o'rnini mustahkamlashda hal qiluvchi omilga aylanmoqda. Elektron tijorat platformalari, raqamli marketing vositalari va onlayn to'lov tizimlaridan foydalanish kichik korxonalarga mijozlar bazasini kengaytirish, xarajatlarni kamaytirish va yangi bozorlarga chiqish imkoniyatini yaratadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi doirasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda, biroq kichik biznes subyektlarining ushbu jarayonga jalb etilish darajasi hali yetarli emas.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, kichik korxonalarning katta qismi an'anaviy usullarda faoliyat yuritishda davom etmoqda, raqamli vositalardan foydalanish esa ko'proq yirik va o'rta biznes subyektlariga xos xususiyat bo'lib qolmoqda. Bunga asosiy sabab sifatida tadbirkorlarning raqamli savodxonlik darajasining pastligi, dastlabki investitsiya xarajatlarning yuqoriligi, shuningdek axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha bilim yetishmovchiligi ko'rsatiladi. Ushbu holat kichik biznesning raqobatbardoshligiga salbiy ta'sir ko'rsatib, uning uzoq muddatli rivojlanish salohiyatini cheklamoqda, bu esa mazkur muammoni dolzarb tadqiqot mavzusiga aylantiradi.

Asosiy qism. Kichik biznesning raqamli transformatsiyasini nazariy jihatdan o'rganishda tadbirkorlik va innovatsiya nazariyalari muhim ahamiyat kasb etadi. Y. Shumpeterning "ijodiy vayronagarlik" kontseptsiyasiga ko'ra, yangi texnologiyalarni joriy etish tadbirkorlik faoliyatining sifat jihatidan yangi bosqichga o'tishini ta'minlaydi. Zamonaviy sharoitda bu jarayon raqamli texnologiyalar orqali amalga oshirilmoqda — elektron tijorat, raqamli marketing va moliyaviy texnologiyalar (fintex) kichik biznesning an'anaviy ishlash usullarini tubdan o'zgartirmoqda.

Kichik biznesning raqamli transformatsiyasida asosiy yo'nalishlar qatoriga quyidagilar kiradi: elektron tijorat platformalari orqali mahsulot va xizmatlarni sotish, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli marketing vositalaridan foydalanib mijozlar bazasini kengaytirish, raqamli to'lov tizimlarini joriy etish

Multidisciplinary research and Innovation (SICMRI 2026)

orqali savdo operatsiyalarini soddalashtirish, bulutli texnologiyalar yordamida buxgalteriya hisobi va zaxiralarni boshqarishni avtomatlashtirish, shuningdek elektron davlat xizmatlaridan foydalanib ma'muriy xarajatlarni kamaytirish.

Xorijiy davlatlar tajribasi kichik biznesning raqamli transformatsiyasini tezlashtirishda davlatning faol ishtiroki muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Estoniyada "e-Residency" dasturi orqali kichik tadbirkorlarga elektron shaklda biznes yuritish imkoniyati yaratilgan bo'lib, bu esa ma'muriy to'siqlarni sezilarli darajada kamaytirgan. Xitoyda Alibaba va boshqa yirik elektron tijorat platformalari orqali qishloq hududlaridagi kichik ishlab chiqaruvchilarga ham keng bozorga chiqish imkoniyati berilgan. Janubiy Koreyada kichik biznes uchun raqamli savodxonlikni oshirish maqsadida maxsus davlat dasturlari va subsidiyalangan o'quv kurslari tashkil etilgan. Ushbu tajribalar shuni ko'rsatadiki, kichik biznesning raqamli transformatsiyasi faqat texnologik emas, balki institutsional va ta'lim tizimidagi o'zgarishlarni ham talab etadi.

O'zbekistonda kichik biznesning raqamli transformatsiyasini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda — jumladan, milliy elektron tijorat platformalarini rivojlantirish, kichik tadbirkorlar uchun raqamli to'lov tizimlarini kengaytirish va IT-parklar tashkil etish. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, ushbu imkoniyatlardan foydalanish darajasi hududlar kesimida bir xil emas — poytaxt va yirik shaharlarda raqamli infratuzilma nisbatan yaxshi rivojlangan bo'lsa, chekka hududlardagi kichik tadbirkorlar ushbu imkoniyatlardan to'liq foydalana olmayapti.

Xulosa va takliflar. O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni joriy etish kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning eng samarali va istiqbolli vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Kichik biznes vakillari uchun raqamli savodxonlikni oshirish maqsadida bepul yoki subsidiyalangan o'quv dasturlarini keng joriy etish;
2. Kichik korxonalarning milliy va xalqaro elektron tijorat platformalariga ulanishini rag'batlantirish uchun moliyaviy va maslahat yordamini kengaytirish;
3. Kichik biznes uchun raqamli infratuzilmani yaratishga yo'naltirilgan imtiyozli kreditlash va grant dasturlarini joriy etish;
4. Hududlarda, xususan chekka va qishloq joylarda, kichik tadbirkorlar uchun raqamli qo'llab-quvvatlash markazlarini tashkil etish;
5. Kichik biznes subyektlari uchun axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha maxsus uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish;
6. Elektron davlat xizmatlari orqali kichik biznesni ro'yxatga olish va hisobotlarni taqdim etish jarayonlarini yanada soddalashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2022.
3. World Bank. Digital Economy for Uzbekistan: Diagnostic Report. — Washington D.C., 2022.
4. Karimov A. Raqamli iqtisodiyot: nazariya va amaliyot. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy ma'lumotlari, stat.uz.
6. Xalqaro Valyuta Fondi (IMF) hisobotlari: Digital Economy and Regional Development, 2023.